FOLKTINGET

KIRJALLINEN LAUSUNTO
Svenska Finlands folkting
5.11.2025

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Asia: HE 113/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Viite: Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan pyyntö saada kirjallinen asiantuntijalausunto valiokunnan 7.11.2025 klo 9.00 pidettävään kokoukseen

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Svenska Finlands folkting (Folktinget) kiittää siitä, että sitä pyydettiin antamaan kirjallinen asiantuntijalausunto. Folktinget on lakisääteinen järjestö (Laki Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä 1331/2003), joka valvoo ja edistää Suomen ruotsinkielisen väestön oikeuksia. Lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti Folktinget ottaa kantaa vain ruotsinkielisen väestön kielellisiä oikeuksia koskeviin seikkoihin.

Folktinget antoi 4.6.2025 sosiaali- ja terveysministeriölle tästä esityksestä lausunnon sen lausuntokierroksella, vaikka se ei ollut saanut ministeriöltä lausuntopyyntöä. Folktinget totesi tuolloin, että oli merkille pantavaa, että esitysluonnoksessa ei missään yhteydessä viitattu kielilainsäädäntöön, ja toteaa nyt, että sellaisia lisäyksiä tai korjauksia ei ole tehty myöskään lopulliseen esitykseen. Esityksessä ei ylipäätään käsitellä kielellisiä oikeuksia tai ruotsinkielisten palveluiden saatavuuden varmistamista. Esityksessä ei siis ole myöskään kielellisten vaikutusten arviointia.

Vaikka kielellisiä oikeuksia ei muodollisesti muutetakaan esityksellä, oikeusministeriön kielellisten vaikutusten arviointia koskevaa ohjetta (oikeusministeriön julkaisu 46/2016) tulee noudattaa lainvalmistelussa. Kielellisten vaikutusten arvioinnissa on tarpeen varmistaa, että suomen- ja ruotsinkielisellä väestöllä on myös tosiasiallinen pääsy ehdotettaviin palvelukokonaisuuksiin omalla kielellään ja samojen perusteiden mukaan. Koska tällainen arvio puuttuu, syntyy epävarmuutta siitä, vastataanko suomen- ja ruotsinkielisen väestön tarpeisiin samojen perusteiden mukaan.

Sen takia Folktinget toivoo eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan kiinnittävän huomiota seuraaviin asioihin.

Teknologisia ratkaisuja koskevien kielivaatimusten puute

Esityksellä pyritään lisäämään teknologisten ratkaisujen käyttöä sosiaalihuollossa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että asiakassuunnitelmaa laadittaessa olisi aina arvioitava, voidaanko asiakkaan palvelutarpeisiin vastata teknologisilla ratkaisuilla. Hyvinvointialueella olisi siis jatkossa velvollisuus arvioida teknologisten ratkaisujen hyödyntämisen mahdollisuus asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa.

Folktinget on kuitenkin huolissaan siitä, että ehdotetut muutokset voivat johtaa siihen, että ruotsinkielisille asiakkaille ei taata yhdenvertaista pääsyä palveluihin samojen perusteiden mukaan kuin suomenkielisille asiakkaille. Teknologiset ratkaisut, kuten sähköiset viestintävälineet, etäpalvelujärjestelmät, turva-

auttamisteknologia ja automatisoidut palvelut, ovat käytännössä harvoin monikielisiä, ja lakiehdotukseen ei sisälly mitään vaatimuksia siitä, että teknologian pitäisi olla käytettävissä sekä suomeksi että ruotsiksi. Sosiaalihuoltolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 47 §:ssä ei esimerkiksi säädetä siitä, että teknologisia ratkaisuja olisi voitava käyttää asiakkaan omalla kielellä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) mukaan sosiaali- ja terveydenhuolto on järjestettävä sekä suomeksi että ruotsiksi siten, että asiakasta palvellaan hänen valitsemallaan kielellä, joko suomeksi tai ruotsiksi. Vaikka kaksikielisillä hyvinvointialueilla onkin velvollisuus palvelujen tarjoamiseen myös ruotsin kielellä, hyvinvointialueiden todellisuus on käytännössä usein toinen, koska ruotsin kielen taitoisen hoitohenkilökunnan saatavuudessa on puutteita, ruotsinkielisten palvelujen suunnittelu ja järjestäminen on riittämätöntä ja hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne on tiukka. Jotta kielelliset oikeudet toteutuisivat käytännössä uusien hoidon toteuttamisratkaisujen osalta, on erityisen tärkeää, että sekä lakiin että sen esitöihin tehdään nimenomaiset viittaukset kielellisiin vaatimuksiin. Tällä hetkellä sosiaali- ja terveydenhuollon saatavuudessa ruotsin kielellä on pahoja puutteita, ja myös sen vuoksi on tärkeää, että lainsäätäjä painottaa kielellisiä vaatimuksia. Digitaalisten palvelujen ja teknologisten ratkaisujen käyttöönotto tarjoaa myös mahdollisuuksia parantaa ruotsinkielisten palvelujen saatavuutta, jos hyvinvointialueet ottavat kielinäkökulmat ajoissa huomioon palvelujen suunnittelussa.

Jotta voitaisiin varmistaa, että teknologiset ratkaisut olisivat saatavilla myös ruotsiksi, kieli olisi otettava huomioon aikaisessa vaiheessa, kun ratkaisuja ja järjestelmiä suunnitellaan, hankitaan ja kehitetään. Kieli on otettava huomioon alusta alkaen myös hyvinvointialueiden konkreettisen toiminnan järjestämisessä ja suunnittelussa. Esimerkiksi tekniikan käyttötukea sekä koulutusta ja perehdytystä, joita esityksen mukaan on annettava sosiaalihuollon henkilöstölle, on annettava myös ruotsin kielellä ruotsinkieliselle henkilöstölle.

Jos teknologisten ratkaisujen toimimisesta molemmilla kansalliskielillä kaksikielisillä hyvinvointialueilla ei ole olemassa nimenomaisia säännöksiä, vastuu kielinäkökulmista voi hyvin todennäköisesti jäädä epäselväksi. Esityksessä todetaan esimerkiksi, että ennen teknologisten ratkaisujen käyttöönottoa on tärkeää varmistaa, että asiakas saa riittävästi opastusta tarvittavien laitteiden käyttöön hänen kykynsä, valmiutensa ja kielelliset oikeutensa huomioiden, mutta kysymystä ei kuitenkaan käsitellä sen enempää eikä hyvinvointialueille anneta ohjausta siitä, miten kielelliset oikeudet käytännössä turvataan.

Siksi Folktinget arvioi, että esitys nykyisessä muodossaan voi heikentää ruotsinkielisen väestön mahdollisuuksia palvelujen saamiseen omalla kielellään. Ruotsinkielisen väestön oikeus käyttää myös digitaalisia ja teknologisia ratkaisuja omalla kielellään tulee siksi tehdä selväksi muun muassa sosiaalihuoltolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 47 §:ssä sen varmistamiseksi, että hyvinvointialueet huolehtivat siitä heti lain voimaantulosta alkaen ja erilaisia järjestelmiä ja teknologisia ratkaisuja hankkiessaan.

Digitaalisen eriarvoistumisen vaara

Etäpalvelut edellyttävät kielellisten oikeuksien toteutumista myös digitaalisessa formaatissa, mikä vaatii sen, että ohjelmistot ja järjestelmät ovat saatavilla myös ruotsiksi. Ikääntyneillä on usein muita huonommat digitaaliset valmiudet, ja he ovat muita riippuvaisempia palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Jos digitaalisia palveluita ei tarjota ruotsin kielellä, vaarana on, että ruotsinkieliset ikääntyneet joutuvat suomenkielisiä heikompaan asemaan, koska suomenkieliset voivat ainakin hyödyntää tiedot omalla kielellään.

Sosiaalihuoltolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 47 §:n 3 momentissa säädetään, että on huolehdittava siitä, että asiakas saa tarpeen mukaan ohjausta ja neuvontaa käyttöönotettavan teknologisen ratkaisun käytössä. Jotta myös ruotsinkielinen väestö voisi käyttää palveluja, ruotsin kielellä käytettävissä olevien ohjelmistojen ja järjestelmien lisäksi myös opastusta tulisi olla saatavilla ruotsiksi. Ilman teknologisten ratkaisujen käyttöä koskevaa ruotsinkielistä opastusta ja neuvontaa vaarana on, että ruotsinkieliset asiakkaat eivät voi hyödyntää palveluja samojen perusteiden mukaan kuin suomenkieliset asiakkaat. Niissä tapauksissa,

joissa käyttäjätukea tai koulutusta ei tarjota ruotsiksi, vaarana on siis se, että teknologian käyttö luo lisää esteitä iäkkäämmille ruotsinkielisille asiakkaille.

Siksi lakitekstiin tulee lisätä mainintoja siitä, että kielelliset oikeudet on turvattava digitaalisten järjestelmien ja ohjelmistojen käyttöönoton yhteydessä ja teknologian käyttöä koskevassa opastuksessa ja neuvonnassa.

Henkilöstömitoituksen pienentäminen voi heikentää ruotsinkielisten palvelujen saatavuutta

Ehdotus sallisi iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen pienentämisen, mikäli toimintayksikössä olisi käytössä teknologiaa, jolla voidaan korvata välitöntä asiakastyötä. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on jo nykyisin pulaa ruotsin kielen taitoisesta henkilökunnasta. Jos lainsäädäntö mahdollistaa henkilöstömäärän pienentämisen, vaarana on myös ruotsin kielen taitoisen henkilöstön tosiasiallisen saatavuuden heikkeneminen. Käytännössä tämä voi siis tarkoittaa sitä, että riittävien ruotsinkielisten palvelujen turvaamisesta tulee entistä vaikeampaa.

Siksi lakitekstissä on varmistettava, että henkilöstömitoituksen mahdollinen pienentäminen ei johda siihen, että ruotsinkielisille asiakkaille ei kyetä takaamaan hoitoa heidän omalla kielellään ja samojen perusteiden mukaan kuin suomenkielisille asiakkaille.

Svenska Finlands folkting

Christina Gestrin
Folktingetin pääsihteeri

Christine Kotzev
erityisasiantuntija, lakimies

FOLKTINGET

SKRIFTLIGT YTTRANDE
Svenska Finlands folkting
5.11.2025

Riksdagens social- och hälsovårdsutskott
StV@eduskunta.fi

Ärende: RP 113/2025 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av socialvårdslagen, lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre och lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården

Hänvisning: Riksdagens social- och hälsovårdsutskotts begäran att lämna ett skriftligt sakkunnigyttrande till utskottets möte 7.11.2025 kl. 9.00

SAKKUNNIGYTTRANDE

Svenska Finlands folkting (Folktinget) tackar för begäran om att lämna ett skriftligt sakkunnigyttrande. Folktinget är en lagstadgad organisation (lag om Svenska Finlands folkting 1331/2003) som bevakar och främjar Finlands svenskspråkiga befolknings rättigheter. I enlighet med sitt lagstadgade uppdrag tar Folktinget ställning endast till aspekter som berör den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter.

Folktinget lämnade den 4.6.2025 in ett utlåtande till social- och hälsovårdsministeriet under propositionens remissrunda, trots att Folktinget inte hade erhållit begäran om att lämna utlåtande. Folktinget framhöll då att det är anmärkningsvärt att det inte i ett enda sammanhang i utkastet till propositionen hänvisades till språklagstiftningen, och noterar nu att sådana tillägg eller justeringar inte heller gjorts i den slutliga propositionen. Propositionen behandlar inte över huvud taget de språkliga rättigheterna eller säkerställandet av tillgången till tjänster på svenska. Propositionen innehåller därmed inte heller en språklig konsekvensbedömning.

Trots att de språkliga rättigheterna inte ändras formellt i propositionen, ska justitieministeriets anvisning för bedömning av språkliga konsekvenser (justitieministeriets publikation 46/2016) iakttas i lagberedningen. I en språklig konsekvensbedömning är det nödvändigt att säkerställa att den finsk- och svenskspråkiga befolkningen också har faktisk tillgång till de tjänstehelheter som föreslås, på eget språk och enligt lika grunder. På grund av att en sådan bedömning saknas, uppstår följaktligen en osäkerhet huruvida den finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningens behov tillgodoses enligt lika grunder.

Folktinget önskar därför att riksdagens social- och hälsovårdsutskott fäster uppmärksamhet vid följande.

Avsaknad av språkkrav för tekniska lösningar

Propositionen syftar till att öka användningen av tekniska lösningar inom socialvården. I propositionen föreslås bland annat att det vid utarbetandet av klientplanen alltid ska bedömas om klientens servicebehov kan tillgodoses med hjälp av tekniska lösningar. Välfärdsområdet ska alltså i fortsättningen vara skyldigt att bedöma om tekniska lösningar kan utnyttjas vid tillhandahållandet av socialservice för en klient.

Folktinget är dock oroligt för att de föreslagna ändringarna ska leda till att svenskspråkiga klienter inte garanteras jämlik tillgång till tjänsterna enligt lika grunder som finskspråkiga klienter. Tekniska lösningar – såsom elektroniska kommunikationsmedel, system för distanstjänster, trygghetsteknik och automatiserade tjänster –

är i praktiken sällan flerspråkiga, och lagförslaget innehåller inga krav på att teknologin ska vara tillgänglig på både finska och svenska. I den föreslagna 47 § i lagen om ändring av socialvårdslagen hänvisas till exempel inte till att tekniska lösningar ska kunna användas på klientens eget språk.

Enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) ska social- och hälsovård i tvåspråkiga välfärdsområden ordnas på både finska och svenska så att kunderna blir betjänade på det språk de väljer, antingen finska eller svenska. Trots att de tvåspråkiga välfärdsområdena har en skyldighet att tillhandahålla tjänsterna även på svenska, ser verkligheten i områdena i praktiken ofta annorlunda ut på grund av brister i tillgången på svenskkunnig vårdpersonal, otillräcklig planering och organisering av tjänster på svenska samt den ansträngda ekonomiska situationen i välfärdsområdena. För att de språkliga rättigheterna ska förverkligas i praktiken när det kommer till nya lösningar och former för förverkligande av vården, har det en särskilt stor betydelse att uttryckliga hänvisningar till språkliga krav görs i både förarbetena och i lagtexten. Även med tanke på att det i nuläget finns stora brister i tillgången till svenskspråkig social- och hälsovård är det av betydande vikt att lagstiftaren understryker de språkliga kraven. Genom att ta i bruk nya digitala tjänster och tekniska lösningar finns det även möjligheter att förbättra tillgången till service på svenska, om välfärdsområdena i tid beaktar språkliga aspekter i planeringen av tjänsterna.

För att det ska vara möjligt att säkerställa tekniska lösningar även på svenska måste språket därmed beaktas i ett tidigt skede, då lösningarna och systemen planeras, upphandlas och utvecklas. Även vid organiseringen och planeringen av den konkreta verksamheten i välfärdsområdena måste språket tas i beaktande från början. Till exempel måste stödet i användningen av tekniken, samt utbildningen och introduktionen som enligt propositionen ska ges till socialvårdspersonalen, ske även på svenska till den svenskspråkiga personalen.

Avsaknaden av explicita bestämmelser om att tekniska lösningar ska fungera på båda nationalspråken i tvåspråkiga välfärdsområden kan annars med stor sannolikhet leda till att språkliga aspekter faller mellan stolarna när lagstiftningen ska förverkligas. I propositionen framhålls till exempel att det är viktigt att säkerställa innan tekniska lösningar tas i bruk att klienten får tillräcklig handledning i hur utrustningen ska användas med hänsyn till klientens förmåga och språkliga rättigheter, men utan att desto mer behandla frågan eller ge styrning till välfärdsområdena gällande hur de språkliga rättigheterna i praktiken ska säkerställas.

Folktinget bedömer därför att propositionen i sin nuvarande form kan medföra utmaningar för den svenskspråkiga befolkningens möjligheter att få tillgång till dessa tjänster på sitt eget språk. Den svenskspråkiga befolkningens rätt att använda även digitala och tekniska lösningar på sitt eget språk bör därför tydliggöras bland annat i förslaget till 47 § i lagen om ändring av socialvårdslagen, för att säkerställa att välfärdsområdena iakttar detta direkt vid förverkligandet av lagen och vid upphandling av olika system och tekniska lösningar.

Risk för ökad digital ojämlikhet

Distanstjänster förutsätter att de språkliga rättigheterna tillgodoses även i digitalt format, vilket kräver att programvara och system är tillgängliga också på svenska. Äldre personer har ofta sämre digitala färdigheter och är i högre grad beroende av tillgänglig service. Om digitala tjänster inte tillhandahålls på svenska finns en uppenbar risk att äldre svenskspråkiga personer försätts i en sämre ställning jämfört med finskspråkiga personer, som åtminstone kan tillgodogöra sig informationen på sitt eget språk.

I förslaget till 47 § 3 mom. 1 p. i lagen om ändring av socialvårdslagen föreskrivs att det ska ses till att klienten vid behov får handledning och rådgivning i användningen av den tekniska lösning som tas i bruk. För att kunna säkerställa att även den svenskspråkiga befolkningen kan använda tjänsterna krävs inte bara att programvara och system finns tillgängliga på svenska, utan även att handledningen sker på svenska. Utan svenskspråkig handledning och rådgivning i användningen av tekniska lösningar riskerar svenskspråkiga klienter att inte kunna nyttja tjänsterna enligt lika grunder som finskspråkiga. I de fall användarstöd eller utbildning inte erbjuds på

svenska föreligger därmed en risk att teknikanvändningen skapar ytterligare barriärer för äldre svenskspråkiga klienter.

Det bör därmed infogas hänvisningar i lagtexten till att de språkliga rättigheterna ska tillgodoses när digitala system och programvara för distanstjänster tas i bruk och i samband med handledning och rådgivning i teknikanvändningen.

Risk för försämrad tillgång till svenskspråkig service vid minskad personaldimensionering

Förslaget tillåter att personaldimensioneringen i heldygnsomsorg för äldre får minskas, om det vid verksamhetsenheten används tekniska lösningar som kan ersätta direkt klientarbete. Det råder redan idag en betydande brist på svenskkunnig personal inom social- och hälsovården. Om lagstiftningen öppnar för att personalstyrkan får minskas finns följaktligen även en risk för att den faktiska tillgången på svenskkunnig personal minskar. I praktiken kan det alltså medföra att det blir svårare att säkerställa tillräcklig service på svenska.

Det bör därför säkerställas i lagtexten att en eventuell minskning av personaldimensioneringen inte får leda till att svenskspråkiga klienter inte kan garanteras vård på sitt eget språk och enligt lika grunder som finskspråkiga klienter.

Svenska Finlands folkting

Christina Gestrin
Folktingssekreterare

Christine Kotzev
Specialsakkunnig, jurist